

Batı'nın Gözdesi Sisi

ABD Başkanı Donald Trump, dün (3 Nisan 2017) Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah Sisi'yi Beyaz Saray'da ağırladı. Bu, ikilinin ilk görüşmesi değildi; zira Trump henüz başkan seçilmeden, 19 Eylül 2016'da da görüşmüşlerdi. Bu görüşme sonrasında Trump, Sisi'den "olağanüstü bir adam" diye bahsetmiş ve başkan seçilmesi halinde iki ülkenin "müttefik değil sadık birer dost olacaklarını" söylemişti. Keza Trump başkan seçildikten sonra kendisini tebrik eden ilk lider de Sisi oldu.

Fakat Sisi'nin Mısır'ı ile ABD ilişkilerinin olumlu seyri Trump öncesi döneme dayanıyor. Sisi, modern Mısır tarihinde demokratik seçimle iş başına gelen ilk lider olma vasfını taşıyan Muhammed Mursi yönetimine 3 Temmuz 2013'te gerçekleştirdiği askerî darbe ile görevden zorla el çekti. Darbe sırasında -gerçekte rakamların çok daha fazla olduğu iddia edilmekle birlikte- resmî rakamlara göre 2.982 kişi hayatını kaybetti. Bu ölümlerin bir kısmının darbe karşıtı gösteriler esnasında, özellikle de Rabia ve Nahda meydanlarında açılan ateş sırasında, bir kısmının kötü hapisane koşulları sebebiyle (180 kişi), bir kısmının da işkenceler esnasında meydana geldiği belirtilmekte.[\[1\]](#)

İnsan haklarına aykırı olduğu aşikâr olan bu gelişmelere rağmen dönemin ABD Başkanı Barack Obama "Birleşik Devletler Mısır'da doruğa çıkan krizde taraf tutmayacaktır" şeklinde bir açıklama yapmış ve hadiseye "darbe" tanımlaması yapmaktan özenle kaçınmıştır. Zira "darbe" tanımlaması yapıldığında bazı yaptırımlarda bulunulması zorunluluğu doğacak ve Mısır'a aktarılan fonun durdurulması gerekecekti. 1979 yılından beri süregelen 1,3 milyar dolarlık mali destek darbeden sonra kısa bir süre kesintiye uğrasa da devam etmiştir. Üstelik 2015 ve 2016 yıllarında yapılan askerî yardımlarla mevcut oran daha da artırılmıştır. Obama, her ne kadar Sisi'yi ve yönetimini meşru görse de belli ölçüde mesafesini korumuştur; fakat Trump henüz adaylık sürecinde dahi Sisi ile açıktan görüşerek gelecekte gerçekleşmesi muhtemel görüşmelere yeşil ışık yakmıştır.

Trump-Sisi görüşmesi birçok konu bağlamında değerlendirilebilir. Biz burada dört farklı noktaya değineceğiz:

1. İnsan hakları örgütleri Trump-Sisi görüşmesini eleştirdi. Human Rights Watch (HRW) Washington direktörü Sarah Margon, "Trump-Sisi görüşmesi insan haklarına ortak aşağılama göstergesi" başlıklı yazısında "Mısır'da on binlerce kişi hapiste çürürken ve işkence günlük rutin haline gelmişken Sisi'yi resmî bir ziyaret için Washington'a davet etmek, istikrarlı bir stratejik ilişki kurmak için garip bir yol" ifadesini kullandı. HRW, insan hakları konusunda gözle görülür adımlar atılmadığı takdirde en azından ABD'nin Mısır'a verdiği güvenlik desteğinin kısıtlanması noktasında ABD Kongresi'nin inisiyatif almasını talep etti. HRW, iki tarafın da insan haklarını geliştirmeye yönelik bir çabası olmadığını ifade ederek Sisi'nin darbeye başa geldiğini ve gösterilerin bastırılması esnasında en az 1.500 kişinin hayatını kaybettiğini hatırlattı.[\[2\]](#)

Fakat Sisi'nin Mısır'da uyguladığı insan haklarına aykırı pratikler yeni bir durum değil. Sisi, darbe karşıtı gösterileri bastırmak adına uyguladığı şiddetle birçok kişinin hayatını kaybetmesine sebep oldu. Ardından gelen yüzlerce tutuklamada, şüpheliler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 7 ve 10. maddelerine, Sivil ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 14. Maddesi'ne aykırı olacak şekilde birçok haktan mahrum edildi.[\[3\]](#) Ayrıca son bir yılı aşkın sürede hapisanelerde işkence görenlerin sayısının 3.000, tecavüze uğrayanların sayısının en az 79 olduğu kaydedildi. Darbeden bu yana görülen toplam 44 farklı davada 793 idam kararı alındı ve yedi idam kararı tatbik edildi. Üstelik idam edilenlerden biri hakkında karar verildiğinde henüz 18 yaşını doldurmamıştı.

"İdam", "işkence", "tecavüz" uluslararası aktörlerin insan hakları söylemlerinde kırmızı çizgi olarak algılanmakta ve bu tarz eylemler söylemsel düzlemde şiddetle kınanmaktadır. Mısır'da darbeden sadece dört ay sonra idam, işkence, tecavüz olaylarının devam ettiği dönemde ülkeyi ziyaret eden ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, Mısır'ın demokrasi yolunda doğru bir süreçten geçtiğini ifade ederek izlenen yol haritasını "mükemmel" olarak değerlendirmişti. İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya da Sisi'yi başkentlerinde misafir ederek ABD'ye yakın bir politika sergiledi.[\[4\]](#)

Bütün bu somut gerçekler çerçevesinde bakıldığında, darbeye iş başına gelen Sisi'nin insan hakları örgütlerinin söz ettiği uygulamalarının da ABD'nin Mısır'la olumlu yönde seyreden ilişkilerinin de yeni bir

durum olmadığı görülmektedir. Geçen üç yıl zarfında aynı yönde seyreden Sisi'nin uygulamalarına yönelik, uluslararası sistemde yer alan insan haklarını koruma iddiasına sahip hiçbir kurumdan yaptırım boyutunda bir tepki gelmemiştir. Darbe sürecinde ABD yetkililerinin ve Avrupa ülkelerinin Sisi'yi meşru gören adımlarına herhangi bir eleştiri gelmezken Trump görüşmesinin bu denli sert bir dille eleştirilmesi, insan haklarının savunucusu olduğunu iddia eden kurumlar açısından büyük bir çelişkiyi ifade etmekte ve bu sivil kuruluşların politik gündemden etkilendiği sorunsalını gündeme getirmektedir.

2. Uzun süredir ekonomik krizle mücadele eden Mısır'da darbe öncesinde %5 civarında olan enflasyon Ocak 2017 itibarıyla %30'ları görmüş durumda. Ayrıca eriyen döviz rezervleri sebebiyle Mısır cüneyhi Amerikan doları karşısında sürekli değer kaybetmekte. Uygulanan başarısız ekonomik politikalar yüzünden ithalat artmakta ve ülke dışa daha bağımlı hale gelmekte. İhracat ve ithalat oranlarındaki dengesizlik dış borçları arttırmış ve Mart 2016 itibarıyla dış borç 53,4 milyar dolar olarak kaydedilmiştir.[5] Son tahlilde Mısır halkı temel gıda maddelerinin temininde ciddi sıkıntı çeker hale gelmiştir. Toplumdaki huzursuzluğu arttıran bu durum karşısında hükümet karşıtı protesto çağrılarını yapmış fakat Sisi yönetimi olaylar büyümeden bu protestoları bertaraf etmesini bilmiştir.

İkili görüşme sonrasında yapılan toplantıda Trump, "Eğer şüphesi olan varsa, herkes bilsin diye söylüyorum, Sisi'nin gayet arkasındayız. Çok zor bir durumda harika bir iş yaptı. Mısır'ın ve Mısır halkının tamamen arkasındayız" demiştir. Sisi ise Trump'a "Kendinize has kişiliğinize derin bir hayranlığım var" diyerek takdirlerini ifade etmiştir.[6] Olumlu bir profil çizen ilişkiler, ekonomik çıkmazda olan Sisi yönetimi için bulunduğu darboğazdan kurtulmada bir çıkış kapısı olabilir. Bu da Sisi yönetiminin iktidarda kalma süresinin uzamasıyla doğru orantılı olabilecek bir gelişme olacaktır.

3. Trump ve Sisi görüşmesinde öne çıkan diğer bir başlık ise tarafların "terör" tanımlamalarının benzerliğidir.

Mısır'da askerî yönetimin ardından kurulan geçici yönetim 25 Aralık 2013'te Müslüman Kardeşleri "terör örgütü" ilan etmiştir. Trump ise "Terörizme ve diğer şeylere karşı beraber savaşacağız. Çok uzun zaman birbirimizle dost olarak kalacağız. Mısır halkıyla güçlü bir bağımız var" sözleriyle Müslüman Kardeşlere gönderme yapmıştır. Keza *Reuters*'a konuşan Trump yönetiminden ismini vermek istemeyen bir yetkilinin ifadesine göre; Trump'ın başkanlık koltuğuna oturmasından kısa bir süre sonra, ekibinden Ulusal Güvenlik Danışmanı Flynn -bir süre önce görevden alındı-, Müslüman Kardeşlerin "terör örgütü" ilan edilmesine yönelik bir çalışma başlatmıştır. "Müslümanlardan korkmak akılcıdır" twitiyle gündem olan Flynn, teröristlerin ailelerinin de gerektiğinde öldürülmelerinde mahzur olmadığı gibi aşırı fikirlere sahiptir ve "İslam karşıtlığı" ile tanınmaktadır.[7]

Ayrıca Ocak 2017'de de Cumhuriyetçi Senatör Ted Cruz, Müslüman Kardeşlerin terörist ilan edilmesine yönelik Kongre'ye bir yasa önergesi vermiştir.

Öte yandan Trump yönetimi başından beri Müslüman Kardeşlerin "terör örgütü" kabul edilmesinden yana bir tavır sergilese de, kararın kabulü birçok riski barındırmaktadır.

Öncelikle Müslüman Kardeşler hareketi farklı ülkelerde ciddi destek gören bir harekettir ve var olduğu ülkelerde barışçıl ve demokratik bir söylem geliştirmiş, hiçbir zaman şiddet yanlısı olmamıştır; faaliyetlerini her zaman sosyal ve siyasal düzlemde devam ettirmiştir. Gerçekleştirdikleri şiddet eylemlerine İslami referanslar gösteren terör örgütlerinin arttığı günümüz konjonktürü açısından Müslüman Kardeşler hareketi özellikle öneme sahiptir.

ABD'nin farklı bölgelerinde resmî bir bağlantısı görünmese de İhvan-ı Müslimin geleneğine bağlı birçok yapı mevcuttur ve malum kararın çıkması durumunda bu yapılar açık hedef haline alacaktır. Ayrıca Türkiye, Katar gibi Müslüman Kardeşler ile güçlü bağları olan ülkelerin de böyle bir durumda ABD ile ilişkileri zarar görebilecektir.[8]

4. Geçmişten günümüze ABD-Mısır ilişkilerinde belki de en önemli unsur İsrail olmuştur. Mısır ve İsrail arasında 1979 yılında imzalanan Camp David Anlaşması sonrasında iyileşen ABD-Mısır ilişkileri, günümüze değin aynı doğrultuda devam etmiştir.

Mısır, hem coğrafi yakınlığı hem de bölgedeki önemli aktörlerden biri olması; ABD ise her daim İsrail'in

bölgedeki hamisi rolünde olması hasebiyle İsrail-Filistin sorununda iki önemli aktördür.

Trump yeni dönemde de İsrail politikasının aynı şekilde devam edeceğinin sinyallerini henüz daha başkan olmadan vermişti. 26 Eylül 2016'da Trump ve İsrail Başbakanı Netanyahu'nun yaptığı görüşmenin ardından Trump'un seçim ofisinden yapılan açıklamada, "Kudüs'ün 3.000 yıldan uzun süredir Yahudi halkının ebedi başkenti olduğu ve Trump yönetiminde ABD'nin de Kudüs'ü nihayet İsrail devletinin bölünmez başkenti olarak kabul edileceği" ifadelerine yer verilmiştir.[\[9\]](#) Trump'un başkan seçilmesinin ardından Netanyahu memnuniyetini dile getirerek ABD-İsrail arasındaki "benzersiz" ittifakın daha da güçleneceğini söylemiştir.[\[10\]](#)

Trump, başkan seçilmesinin hemen ardından İsrail-Filistin arasında barışın sağlanmasında rol almak istediğini ve kızı Ivanka Trump'ın eşi Yahudi asıllı damadı Jared Kushner'ın da barışa yardımcı olabileceğini ifade etmiştir.

Mısır bölgede soruna müdahil olan birincil aktörlerdendir ve ABD'den ekonomik destek alan bir Mısır yönetiminin konuyla ilgili ne kadar özgün bir politika izleyebileceği ise büyük bir muammadır. ABD'nin yeni başkanının ilk temasları da bu muammayı güçlendirecek yönde olmuştur.

Trump, başkan seçildikten fakat henüz görevi devralmadan önce Mısır, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda İsrail'in işgal ettiği Filistin topraklarında devam eden yerleşim faaliyetlerinin "derhal ve tamamen" durdurulması yönünde bir taslak metninin istişare edilmesi için oylamaya sunulmasını istemişti. Başkanlığının son günlerini yaşayan Obama kararı veto etmeyeceğini açıklayınca Trump, Sisi ile telefonda görüşmüş ve ardından Sisi taslak metnini geri çekmiştir.[\[11\]](#)

Sisi, dün gerçekleşen ABD ziyaretinden yaklaşık bir hafta önce de Dünya Yahudi Kongresi Başkanı Ronald Lauder ile bir görüşme yaptı. Kahire'de gerçekleşen görüşmede Sisi, Lauder'e ABD-Mısır ilişkilerinin her alanda ilerleyeceğini vurgularken Lauder de Sisi'nin ABD ziyaretinin önemli olduğunu ve iki ülke ilişkilerinin devam etmesi gerektiğini dile getirdi.[\[12\]](#)

Mısır'la ilişkilerinin olumlu yönde seyretmesi, bununla birlikte Türkiye ile ilişkilerin de düzelmesi ve daha güçlü bir şekilde devam etmekte olan ABD desteği, İsrail'in bölgedeki hareket kabiliyetini artıracaktır. Bu durumun ilerleyen günlerde Filistin ve diğer bölge ülkeleri için ne gibi sonuçlar doğuracağı konusu ise önemli gündem maddelerindedir.

[1] 18.10.2016 tarihli Adalet ve İnsan Hakları Derneği Başkanı Av. Mahmud Gaber ve Genel Sekreteri Ala Abdelmonsef ile yapılan mülakat.

[2] "İnsan Hakları İzleme Örgütü'nden Trump-Sisi Görüşmesine Eleştiri", *Al Jazeera Türk*, 03.04.2017, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/insan-haklari-izleme-orgutunden-trump-sisi-gorusmesine-elestiri>

[3] "İdam Hükümleri (2016 Yılı'nın İlk Yarısında)", Adalet ve İnsan Hakları Derneği, Temmuz 2016.

[4] Kadriye Sınmaz, *Mısır Kriz Raporu: Bir Darbenin Muhasebesi*, Aralık 2016, İNSAMER.

[5] 18.10.2016 tarihli Ekonomi Uzmanı Abdulhafız Es-Savi ile yapılan mülakat.

[6] "Mısır'ın Darbeci Cumhurbaşkanı Beyaz Saray'da", *Al Jazeera Türk*, 03.04.2017, <http://aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/misirin-darbeci-cumhurbaskani-beyaz-sarayda>

[7] Nilgün Cerrahoğlu, "Trump'ın Kabus Takımı", 20.11.2016, *Cumhuriyet*, http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/633131/Trump_in_k_bus_takimi.html

[8] İsmail Numan Telci, "ABD'nin Müslüman Kardeşler Politikasının Açmazları", 19.03.2017, <https://www.setav.org/abdnin-musulman-kardesler-politikasinin-cikmazlari/>

[9] Riad Domazeti, "Trump'ın Söylemleri ve ABD'nin Muhtemel Ortadoğu Politikası", 27.12.2016, İNSAMER, http://insamer.com/tr/trumpin-soylemleri-ve-abdnin-muhtemel-ortadogu-politikasi_469.html

[10] "Netanyahu'dan Trump Açıklaması", *Yeni Şafak*, 09.11.2016, <http://www.yenisafak.com/dunya/netanyahudan-trump-aciklamasi-2561484>

[11] "Trump Aradı Sisi Geri Adım Attı", *Al Jazeera Türk*, 23.12.2016, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/trump-aradi-sisi-geri-adim-atti>

[12] "Sisi, Dünya Yahudi Kongresi Başkanı İle Görüştü", *Mısır Bülteni*, 27.03.2017, <http://misirbulteni.com/sisi-dunya-yahudi-kongresi-baskani-ile-gorustu-2/>